UPPSALA
UNIVERSITET

Juridiska fakultetsnämnden

Box 256
SE-751 05 Uppsala

2026-10-27 JURFAK 2026/56

Justitiedepartementet

Polismyndighetens hemställningar om ändring i 4 kap. 5 och 10 §§ lagen (2017:496) om internationellt polisiärt samarbete
(Ju2023/01911 och Ju2026/01273)

Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet har genom remiss anmodats att yttra sig i rubricerat ärende. Fakultetsnämnden får härmed lämna följande synpunkter.

Underlag som ska bedömas består av två PM. I det första PM:et föreslås en ändring i 4 kap. 5 § lagen (2017:496) om internationellt polisiärt samarbete (LIPS). I det andra PM:et föreslås en ändring i 4 kap. 10 § av samma lag.

Bakgrunden till ändring i LIPS 4 kap. 5 § är det s.k. Atlasrådsbeslutet som har tagits inom ramen för EU-polissamarbete. Atlasrådsbeslutet möjliggör att en medlemsstats särskilda insatsgrupper på begäran kan lämna bistånd eller operera på en annan medlemsstats territorium för att hantera en krissituation. Enligt Artikel 17 i Atlasrådsbeslutet kan gemensamma insatser genomföras för upprätthållande av allmän ordning och säkerhet samt för förebyggande av brott. Artikel 3 i Atlasrådsbeslutet reglerar bistånd mellan EU-ländernas särskilda insatsgrupper, t.ex. för att hantera ett terroristangrepp. Norge är inte EU-medlem och är inte bunden av Atlasrådsbeslutet Emellertid har Sverige och Norge ingått ett bilateralt avtal för att möjliggöra ett sådant samarbete mellan svenska och norska särskilda insatsgrupper som Atlasrådsbeslutet fastställer. Om Sverige mottar en begäran från en annan stat om bistånd av en svensk särskild insatsgrupp är Polismyndigheten behörig myndighet att besluta om bistånd ska lämnas och inget medgivande från regeringen krävs. För att Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen ska få begära bistånd från en utländsk särskild insatsgrupp krävs som huvudregel att regeringen har lämnat sitt medgivande. I vissa brådskande fall gäller inte kravet på regeringens medgivande. Enligt PM:et (s. 5) har Polismyndigheten hittills inte begärt bistånd enligt Atlasrådsbeslutet eller avtalet med Norge.

Anledning till förslaget på lagändring är att Polismyndigheten anser att nuvarande ordning, dvs att regeringen lämnar sitt medgivande, inte längre är ändamålsenlig. Polisen anför att det finns ett försämrat säkerhetsläge, och att terroristhot kan uppstå mycket snabbare.

Organisations/VATnr:
202100-2932

Den ursprungliga tanken bakom kravet om att söka regeringens medgivande (som redogjordes för i förarbetena till LIPS) var att det vore konstigt att regeringens medgivande krävs i en situation när Polismyndigheten begär hjälp från Försvarsmakten, men inte i en situation när Polismyndigheten vill begära hjälp från en paramilitär polisstyrka (en s.k. gendarmeri). Här kan man notera att möjligheterna att efteråt hålla utländska styrkor ansvariga för våldsanvändning som har skett i Sverige är nästan obefintliga. Man kan också notera, något som inte tas upp i PM:et, att som en följd av Lagen (2025:1062) om polisens användning av skjutvapen, har den lagliga regleringen av svenska polisens befogenheter att använda skjutvapen ändrats i grunden.

Polismyndigheten anser att jämförelsen som gjordes i förarbetena mellan militära och paramilitära polisstyrkor är felaktig. Det anförs också i PM:et att Polismyndigheten i praktiken inte skulle begära hjälp från en utländsk gendarmeristyrka utan endast från våra nordiska grannländer, Tyskland eller Nederländerna (s.11). I den mån det finns argument mot att be om hjälp från en viss paramilitär styrka, kan dessa argument vägas in när Polismyndigheten ska överväga lämpligheten av att begära hjälp (4 kap. 6 § LIPS).

Juridiska fakultetsnämnden konstaterar att svenska regeringsbeslut kräver en kvorum av fem ministrar (Regeringsformen 7 kap. 4§). Det kan därför inte uteslutas att det kan finnas situationer där ett krav på ett regeringsbeslut kan leda till besvärliga tidsförluster. Å andra sidan kan man säga att LIPS redan idag innehåller ett undantag avsett för denna situation.

När det gäller detta undantag anför Polismyndigheten två olika argument. För det första anser Polismyndigheten att det kan finnas brådskande fall, men att dessa (ännu) inte kan anses innebära någon fara för människors liv eller hälsa eller för omfattande förstörelse av egendom (s.9). Polismyndigheten förklarar inte i detalj hur ett fall kan vara brådskande men inte innebära någon sådan fara. För det andra anför Polismyndigheten att den, i praktiken, alltid skulle behöva tillämpa undantaget snarare än normalregeln (s.13).

Hemställan innehåller en kort redovisning för hur våra grannländer hanterar denna fråga. I Finland, Norge och Danmark krävs inte regeringens medgivande. De konstitutionella systemen i Norge och Danmark (dvs ministerstyre) skiljer sig dock avsevärt från svenska rättsförhållanden. Mao har konstaterandet (s.7) att dessa länder inte kräver regeringsbeslut knappast någon stor relevans såvitt gäller Sverige.

Juridiska fakultetsnämnden konstaterar att Polismyndighetens argument för att ändra i den nuvarande lagreglering, inklusive undantaget för

brådskande fall, inte verkar vara särskilt starka. Emellertid har Polismyndigheten säkert rätt när den konstaterar att säkerhetsläget är försämrat, eller även mycket försämrat. Juridiska fakultetsnämnden har inte heller några anledningar att ifrågasätta Polismyndighetens argument att allvarliga och komplexa terrorhot kan uppstå snabbare än förr. Med tanke på att regeringen fortfarande, i efterhand, kommer att kunna besluta att upphäva en överenskommelse som Polismyndigheten har ingått, kan man godta förslaget till denna lagändring.

Det andra förslaget till lagändring handlar om att ge utländska poliser som består svensk polis befogenheter i gränsnära områden, såsom hamnar och järnvägsstationer, broar för vägtrafik till eller från utlandet och gränsövergångsställen på allmänna vägar. Bakgrunden till det förslagna ändring i LIPS 4 kap. 10 § är det s.k. Prumrådsbeslutet som har tagits inom ramen för EU-polissamarbete.

År 2023 fick svensk polis utökade befogenheter såvitt gäller inre utlänningskontroll och brottsbekämpning genom Lagen (2023:474) om polisiära befogenheter i gränsnära områden. Polismyndigheten och Kustbevakningen får utföra kontroller av människor i gränsnära områden även om förutsättningarna i 9 kap. 9 § tredje stycket Utlänningslagen inte är uppfyllda.

Polismyndigheten anser att det var ett förbiseende att man inte utsträckt dessa befogenheter även till utländska poliser när man stiftade denna lag 2023 (s. 10). Konsekvensen, enligt PM:et (s. 11) är att ”I dagsläget tillämpar svenska polismän sådana befogenheter under gemensamma insatser samtidigt som de utländska tjänstemännen inte har samma möjlighet att bistå, även om de alltid står under svensk ledning.”

Det kan erinras om att det, åtminstone en gång, har skett en mycket kontroversiell incident när utländska poliser/säkerhetsagenter, har tillåtits agera på svensk mark (JO Beslut 2005-03-22 Dnr 2169-2004). Nuvarande förslag handlar inte om utvisning/avvisning som sådan. Enligt förslaget skulle utländska poliser, som samarbetar med svenska poliser i gränsnära områden, ha möjlighet att kontrollera människors identitet mm även om det *inte* finns grundad anledning att anta att någon saknar rätt att uppehålla sig här i landet eller det annars finns särskild anledning till kontroll. I samband med identitetskontroller kan man även genomföra kroppsvisitation. Det är m.a.o. långtgående befogenheter. Riksdagen ansåg att dessa var motiverade för svenska poliser i gränsnära områden. Det bör dock konstateras att det är svårt att kontrollera maktbefogenheter som är formulerade på ett sådant brett sätt. Juridiska fakultetsnämnden anser att det åtminstone bör det finnas tydliga rapporteringsskyldigheter på Polismyndigheten samt regelbundna uppföljning för att undvika risker att sådana diskretionära befogenheterna missbrukas.

Slutligen vill Juridiska fakultetsnämnden notera att den särskilda beslutsordningen i Regeringsformen 10 kap. 6 och 8 lär behöva tillämpas på både dessa förslagna lagändringar.

Förslag till yttrande i detta ärende har upprättats av professor Iain Cameron. Yttrandet har på delegation avgivits av fakultetens dekan, professor Carl Fredrik Bergström.

Carl Fredrik Bergström